

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	4Cdo/83/2022
Identifikačné číslo spisu:	6619205359
Dátum vydania rozhodnutia:	31.05.2023
Meno a priezvisko:	JUDr. Mario Dubaň
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2023:6619205359.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci spôsobilosti na právne úkony pozbaveného F. H., narodeného XX. S. XXXX, H., F.. D. XXXX/XA, toho času v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Banskej Bystrici, Komenského 7, zastúpeného advokátom Mgr. Marcelom Pélim, LL.M., Považská Bystrica, M. R. Štefánika 157/45, zastúpeného opatrovníkom F. M., narodeným XX. F. XXXX, H., F.. D. XXXX/XA, toho času v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Banská Bystrica - Kráľová, Sládkovičova 80, priechod 1, o navrátenie spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony, za účasti navrhovateľa Okresnej prokuratúry Lučenec, vedenej na Okresnom súde Lučenec pod sp. zn. 21Ps/17/2019, o dovolaní osoby, o ktorej spôsobilosti sa koná proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici zo 14. decembra 2021 sp. zn. 14CoP/39/2021, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo 14. decembra 2021 sp. zn. 14CoP/39/2021 a rozsudok Okresného súdu Lučenec z 12. augusta 2021 č. k. 21Ps/17/2019-239 zrušuje a vec vracia Okresnému súdu Lučenec na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Lučenec (ďalej len „súd prvej inštancie“ alebo „prvoinštančný súd“) v poradí druhým rozsudkom z 12. augusta 2021 č. k. 21Ps/17/2019-239 I. zrušil rozsudok Okresného súdu Lučenec č. k. 9Ps/2/2013-125 zo dňa 15. januára 2014, ktorý nadobudol právoplatnosť dňa 16. júna 2014 v spojení s rozhodnutím Krajského súdu v Banskej Bystrici č. k. 16CoP/33/2014-158 zo dňa 29. mája 2014 o pozbavení spôsobilosti na právne úkony F. H., rodeného J., nar. XX. S. XXXX a navrátil F. H., rodenému Oláhovi, spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu; II. rozhodol, že trovy dôkazov platí štát; III. vyslovil, že žiadnemu z účastníkov nepriznáva nárok na náhradu trov konania.

1.1. Súd prvej inštancie pri svojom rozhodnutí vychádzal jednak zo znaleckého posudku znalca z odboru zdravotníctva a farmácia, odvetvie psychiatria, X.. E. L., Q., X., X., ktorého súd pribral do konania, a jeho výpovedí na pojednávaniach konaných dňa 7. októbra 2020 a 12. augusta 2021, ale aj zo Znaleckého posudku č. 62/2018 vypracovaného znalcom X.. X. V. pre potreby trestného konania. Znalec L. posudzovaného vyšetril a vypracoval Znalecký posudok č. 49/2020 zo dňa 17. júna 2020. Zo záverov tohto znaleckého posudku pre súd prvej inštancie vyplynulo, že F. H. netrpel a ani netrpí

duševnou chorobou v úzkom slova zmysle. Je postihnutý ľahkou mentálnou retardáciou, ktorá je poruchou trvalou a nemožno ju liečiť, resp. zásadne terapeuticky ovplyvňovať. Jeho súčasný zdravotný stav od rozhodnutia súdu o zmene spôsobilosti na právne úkony je bez podstatných zmien. Je pevne zakorenený v komunite, v ktorej sa dokáže orientovať a rozhodovať aspoň v najjednoduchších životných situáciách a na opateru inej osoby priamo odkázaný nie je. Súd prvej inštancie poukázal aj na závery znaleckého posudku vypracovaného X.. X. V. a v ňom porovnané znalecké posudky od X.. Z., X.. R., X.. M., X.. W.S., X.. Ď., ktoré vo všetkých prípadoch potvrdili stanovenú diagnózu, a to mentálnu retardáciu ľahkého stupňa, ktorá podľa názoru súdu odôvodňovala zrušenie pôvodného rozhodnutia o pozbavení spôsobilosti na právne úkony u posudzovaného v plnom rozsahu, nakoľko nejde o žiadnu ťažkú duševnú chorobu, resp. poruchu, ktorá by odôvodňovala obmedzenie spôsobilosti na právne úkony u F. H.. Po vyhodnotení všetkých dôkazov jednotlivo i vo vzájomných súvislostiach a tiež s prihliadnutím na skutočnosť, že sa jedná o osobu, ktorá sa opakovane dopúšťa páchania trestnej činnosti a vychádzajúc zo záverov vypracovaných znaleckých posudkov mal súd prvej inštancie za to, že je dôvod na zrušenie rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti na právne úkony u F. H. a prinavrátenie mu spôsobilosti v plnom rozsahu.

1.2. O trovách konania rozhodol súd prvej inštancie podľa § 52 a § 251 ods. 1 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilného mimosporového poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „CMP“).

2. Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „odvolací súd“) na odvolania osoby, o ktorej spôsobilosti sa koná a jej opatrovníka v poradí druhým rozsudkom zo 14. decembra 2021 sp. zn. 14CoP/39/2021 rozhodnutie súdu prvej inštancie potvrdil a vyslovil, že žiaden z účastníkov nemá nárok na náhradu trov odvolacieho konania. V odôvodnení konštatoval, že po zrušení a vrátení veci súd prvej inštancie vo veci vykonal náležité dokazovanie v rozsahu potrebnom pre zistenie skutočného stavu na rozhodnutie vo veci samej a s prihliadnutím na odborné závery Znaleckého posudku č. 49/2020 a doplňujúcu výpoveď a zodpovedanie otázok znalcom dospel k správne mu záveru, že nie je dôvod na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony posudzovaného F. H. ani sčasti. Odvolací súd zdôraznil, že všetky znalecké posudky, na ktoré vo svojom rozhodnutí poukázal už súd prvej inštancie, v záveroch zhodne konštatujú mentálnu retardáciu ľahkého stupňa, pričom bolo tiež znalcom konštatované, že nie je dôvod na akékoľvek obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Z uvedeného podľa jeho názoru vyplýva, že právny stav založený súdnym rozhodnutím o pozbavení spôsobilosti na právne úkony nie je v súlade so stavom skutočným a nereflektuje skutočný duševný stav a schopnosti a možnosti posudzovanej osoby. Odvolací súd dodal, že zistené skutočnosti svedčia k tomu, že posudzovaný sa opakovane dopúšťa trestnej činnosti a to i v súčinnosti so svojím opatrovníkom, ktorý je i v súčasnosti opätovne vo výkone trestu odňatia slobody a to pod záštitou rozhodnutia súdu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony. Pokiaľ v podanom odvolaní právny zástupca namietal, že pojednávanie vo veci a na ňom vykonané dokazovanie možno označiť len ako „formálne“, odvolací súd konštatoval, že zisťovanie skutočného stavu veci súdom bolo vedené v súlade s vyšetrovacím princípom konania vedeného podľa ustanovení Civilného mimosporového poriadku. Účastníci konania boli na pojednávaní prítomní a zároveň mali zákonný procesný priestor učiniť svoje prednesy a návrhy, vyjadrovať sa k vykonanému dokazovaniu, prítomnému znalcovi klásť otázky a na záver predniesť i svoje záverečné návrhy. Odvolací súd konštatoval, že pojednávanie vykonané vo veci dňa 12. augusta 2021 bolo vykonané v súlade s ustanoveniami Civilného mimosporového poriadku. Pokiaľ bolo namietané, že konajúca sudkyňa bezprostredne po vyhlásení dokazovania za skončené a po záverečných prednesoch vyhlásila rozhodnutie vo veci samej (rozsudok) a to bez prerušenia pojednávania slúžiaceho na vyhodnotenie vykonaného dokazovania a prípravu výroku rozhodnutia, čo nasvedčuje „vopred pripravenému“ rozhodnutiu o veci, odvolací súd uviedol, že je v súlade s civilnými procesnými predpismi, aby sudca vyhlásil rozhodnutie vo veci i bez predchádzajúceho prerušenia pojednávania v alternatíve, ku ktorej smerovalo vykonané dokazovanie a na ktorú je sudca konajúci vo veci (alternatívne) pripravený. V predmetnom konaní rozhodovala v súlade so zákonom samosudkyňa, preto porada a hlasovanie členov senátu sa vo veci nere realizovali a pokiaľ výsledky vykonaného dokazovania viedli k jednoznačnému záveru o spôsobe rozhodnutia vo veci, konajúcej sudkyňi nebránila žiadna zákonná prekážka verejne vyhlásiť rozhodnutie po učených záverečných prednesoch, bez potreby prerušenia pojednávania. Vo vzťahu k ďalšej odvolacej námietke súd konštatoval, že súd prvej inštancie sa zaoberal i otázkou rozsahu

možného obmedzenia spôsobilosti na právne úkony a čiastočného vymedzenia úkonov, na učinenie ktorých posudzovaná osoba nie je spôsobilá, avšak v konaní ustanovený znalec konštatoval záver, že u posudzovaného nie je dôvod na akékoľvek obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Odvolací súd napokon uviedol, že z obsahu súdneho spisu vyplýva, že konajúci znalec X.. E. L. pred vypracovaním a podaním znaleckého posudku súdu menovaného osobne navštívil a vykonal vlastné psychiatrické vyšetrenie dňa 1. apríla 2020, a to formou pohovoru v ústave na výkon väzby, a zároveň z obsahu znaleckého posudku vyplynulo, že znalec sa pred prijatím záverov oboznámil s podstatnou zdravotnou dokumentáciou F. H., ktorá bola konštatovaná už v predchádzajúcom vypracovanom znaleckom posudku F.. X. V.. V nadväznosti na to uzavrel, že súdom ustanovený znalec mal pri svojom posúdení k dispozícii zdravotnú dokumentáciu posudzovaného v dostatočnom rozsahu pre prijatie záverov, s posudzovaným vykonal i vlastné psychiatrické vyšetrenie a konanie a prejavy posudzovaného mal možnosť vzhliadnuť a posúdiť opakovane na vykonanom pojednávaní. O trovách konania odvolací súd rozhodol podľa § 52 CMP.

3. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podala osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná (ďalej aj „dovolateľ“) dovolanie, ktoré odôvodnila poukazom na ustanovenia § 420 písm. f) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“) a § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Dovolateľ namietal, že súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, len ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli. K takejto zmene, alebo odpadnutiu dôvodov však od pôvodného rozhodnutia súdu do dnešného dňa nedošlo, čo vyplynulo aj z vykonaného dokazovania, keďže znalec X.. E. L. uviedol v znaleckom posudku, že zdravotný stav F. H. je od pôvodného rozhodnutia bez podstatných zmien. Znalec pritom na týchto zisteniach zotrval aj na hlavnom pojednávaní. Dovolateľ konštatoval, že rozhodnutím o navrátení spôsobilosti na právne úkony bolo porušené hmotnoprávne ustanovenie § 10 ods. 3 Občianskeho zákonníka, čím došlo k absolútnemu porušeniu právnej istoty a stability. Uvedené rozhodnutie považoval za nesprávne a podľa jeho názoru mal byť zvolený iný vhodný a zákonný postup zo strany prokuratúry, prípadne príslušného súdu, napr. vymedzením konkrétnych práv a povinností, ktorými by dovolateľ mohol disponovať. V tejto súvislosti mal za to, že je daný dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP. Vzhľadom na uvedené navrhol, aby dovolací súd zrušil napadnuté rozhodnutie a vec vrátil odvolaciemu súdu na ďalšie konanie, prípadne ho zmenil v zmysle § 449 ods. 3 CSP.

4. Okresná prokuratúra vo vyjadrení k dovolaniu uviedla, že dovolateľ neuvádza žiadne nové skutočnosti, než aké produkoval v priebehu súdneho konania. Poukázala preto na odôvodnenie napadnutého rozhodnutia, keďže konajúce súdy skutočnosti uvádzané v dovolaní už náležite posúdili. Navrhla, aby dovolací súd podané dovolanie zamietol.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“ alebo „dovolací súd“) ako súd dovolací (§ 35 CSP) po zistení, že dovolanie podal v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 CSP) účastník zastúpený v súlade so zákonom (§ 429 ods. 1 CSP), v ktorého neprospech bolo napadnuté rozhodnutie vydané (§ 424 CSP), bez nariadenia pojednávania (§ 443 CSP) dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

6. Konanie o spôsobilosti na právne úkony je upravené v Civilnom mimosporovom poriadku v ustanoveniach § 231 až § 251. Podľa § 2 ods. 1 CMP sa na konania podľa tohto zákona použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak. Keďže CMP neustanovuje inak, dovolací súd ďalej skúmal možnosť aplikácie ustanovení CSP pre konanie o tomto dovolaní.

7. V zmysle § 419 CSP je proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie prípustné, (len) ak to zákon pripúšťa. To znamená, že ak zákon výslovne neuvádza, že dovolanie je proti tomu - ktorému rozhodnutiu odvolacieho súdu prípustné, nemožno také rozhodnutie (úspešne) napadnúť dovolaním. Rozhodnutia odvolacieho súdu, proti ktorým je dovolanie prípustné, sú vymenované v ustanoveniach § 420 a § 421 CSP.

8. Podľa § 420 CSP je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto

v konaní vystupoval ako strana, nemal procesnú subjektivitu, c/ strana nemala spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za ňu zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, alebo f/ súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

9. Dovolanie prípustné podľa § 420 CSP možno odôvodniť iba tým, že v konaní došlo k vade uvedenej v tomto ustanovení (§ 431 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolaťel' uvedie, v čom spočíva táto vada (§ 431 ods. 2 CSP).

10. Podľa § 421 ods. 1 CSP je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, a/ pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu, b/ ktorá v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu ešte nebola vyriešená alebo c/ je dovolacím súdom rozhodovaná rozdielne.

11. Dovolanie prípustné podľa § 421 CSP možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 CSP). Dovolací dôvod sa vymedzí tak, že dovolaťel' uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 CSP).

12. Dovolací súd je dovolacími dôvodmi viazaný (§ 440 CSP). Dovolacím dôvodom je nesprávnosť vytýkaná v dovolaní (porovnaj § 428 CSP). Pokiaľ nemá dovolanie vykazovať nedostatky, ktoré v konečnom dôsledku vedú k jeho odmietnutiu podľa § 447 písm. f) CSP, je (procesnou) povinnosťou dovolaťela vysvetliť v dovolaní zákonu zodpovedajúcim spôsobom, z čoho vyvodzuje prípustnosť dovolania a v dovolaní náležite vymedziť dovolací dôvod (§ 420 CSP alebo § 421 CSP v spojení s § 431 ods. 1 CSP a § 432 ods. 1 CSP). V dôsledku spomenutej viazanosti dovolací súd neprejednáva dovolanie nad rozsah, ktorý dovolaťel' vymedzil v dovolaní uplatneným dovolacím dôvodom.

13. Dovolaťel' vyvodzujúc prípustnosť dovolania z ustanovenia § 420 písm. f) CSP namietal, že bolo porušené hmotnoprávne ustanovenie § 10 ods. 3 Občianskeho zákonníka, keďže aj z vykonaného dokazovania vyplynulo, že zdravotný stav F. H. je od pôvodného rozhodnutia bez podstatných zmien, čím došlo k absolútnemu porušeniu právnej istoty a stability.

14. Hlavnými znakmi, ktoré charakterizujú procesnú vadu uvedenú v § 420 písm. f) CSP, sú: a/ zásah súdu do práva na spravodlivý proces a b/ nesprávny procesný postup súdu znemožňujúci procesnej strane, aby svojou procesnou aktivitou uskutočňovala jej patriace procesné oprávnenia, a to v takej miere (intenzite), v dôsledku ktorej došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Podstatou práva na spravodlivý súdny proces je možnosť fyzických a právnických osôb domáhať sa svojich práv na nestrannom súde a v konaní pred ním využívať všetky právne inštitúty a záruky poskytované právnym poriadkom. Integrálnou súčasťou tohto práva je právo na relevantné, zákonu zodpovedajúce konanie súdov a iných orgánov Slovenskej republiky (I. ÚS 26/94), v ktorom sa uplatnia všetky zásady súdneho rozhodovania v súlade so zákonmi a pri aplikácii ústavných princípov. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle citovaného ustanovenia treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zo zákonného, ale aj z ústavnoprávneho rámca a ktoré (porušenie) tak zároveň znamená aj porušenie ústavou zaručených procesných práv spojených so súdnou ochranou práva. Ide napr. o právo na verejné prejednanie veci za prítomnosti strany sporu, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán v konaní, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a na rozhodnutie o riadne uplatnenom nároku spojené so zákazom denegatio iustitiae (odmietnutia spravodlivosti).

15. Z práva na spravodlivé súdne konanie vyplýva povinnosť všeobecného súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a dôkaznými návrhmi strán (avšak) s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie vo veci (I. ÚS 46/05). Z uvedeného potom vyplýva, že k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle ustanovenia § 420 písm. f) CSP môže dôjsť aj nepreskúmateľnosťou napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu (porov. I. ÚS 105/06, III. ÚS 330/2013, či 4Cdo/3/2019, 8Cdo/152/2018, bod 26., 5Cdo/57/2019, bod 9., 10.) alebo prekvapivosťou rozhodnutia vtedy, keď odvolací súd vydá rozhodnutie, ktoré nebolo možné na základe zisteného skutkového stavu veci predvídať, čím bola účastníkovi odňatá možnosť právne a skutkovo argumentovať vo vzťahu k otázke, ktorá sa s ohľadom na právny názor odvolacieho súdu javila ako významná pre jeho rozhodnutie, či rôznymi závažnými deficitmi v dokazovaní (tzv. opomenutý dôkaz, deformovaný dôkaz, porušenie zásady voľného hodnotenia dôkazov a pod.).

16. Arbitrárnosť môže mať v rozhodnutiach rôznu podobu. Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu o arbitrárne rozhodnutie ide najmä vtedy, ak je svojvoľné. Môže tiež ísť o extrémny nesúlads právnych záverov s vykonaným dokazovaním alebo môže ísť o taký výklad zákona, ktorý nemá oporu v medziach rozumného a prípustného výkladu zákona. Arbitrárnosť môže tiež spočívať v takom hodnotení dôkazov, ktoré je vykonané bez akéhokoľvek akceptovateľného racionálneho základu tak, že z nich pri žiadnej nožnej interpretácii nevyplývajú prijaté skutkové závery. Arbitrárnosť teda znamená interpretačný exces. Arbitrárne rozhodnutie je spravidla spojené s nedostatočným odôvodnením, avšak nemusí to tak byť nevyhnutne. Arbitrárne rozhodnutie predstavuje zásah do práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý súdny proces (I. ÚS 115/2020).

17. Civilné sporové konanie sa musí v každom jednotlivom prípade stať zárukou zákonnosti a slúžiť na jej upevňovanie a rozvíjanie. K základným právam strany sporu, obsiahnutým v práve na spravodlivý proces, patrí i právo na uvedenie dostatočných dôvodov, na ktorých je rozhodnutie založené. V súvislosti s riadnym odôvodnením je potrebné uviesť, že vychádzajúc z konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (o. i. veci G. R. proti Š., rozsudok z 21. októbra 1999 týkajúci sa sťažnosti č. 30544/96, R. T. proti Š., rozsudok z 9. decembra 1994, týkajúci sa sťažnosti č. 18390/91, V. D. H. proti H., rozsudok z 19. apríla 1994, týkajúci sa sťažnosti č. 16034/90), judikatúry Ústavného súdu SR (I. ÚS 226/03 z 12. mája 2004, III. ÚS 209/04 z 23. júna 2004, III. ÚS 95/06 z 15. marca 2006, sp. zn. III. ÚS 260/06 z 23. augusta 2006, sp. zn. III. ÚS 36/2010 zo 4. mája 2010, sp. zn. I. ÚS 114/08 z 12. júna 2008), nie je nutné, aby na každú žalobnú námietku bola daná súdom podrobná odpoveď a rozsah povinnosti odôvodniť súdne rozhodnutie sa môže meniť podľa povahy rozhodnutia a musí byť analyzovaný s ohľadom na okolnosti každého prípadu, ak však súd v odôvodnení nereaguje na zásadnú, relevantnú námietku, súvisiacu s predmetom súdnej ochrany, je potrebné tento nedostatok považovať za prejav arbitrárnosti (svojvoľnosti).

18. Právna istota je stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít; ak takej ustálenej rozhodovacej praxe niet, aj stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý spravodlivo (čl. 2 ods. 2 Základných princípov CSP). K znakom právneho štátu a medzi jeho základné hodnoty neoddeliteľne patrí princíp právnej istoty, ktorého neopomenuteľným komponentom je nielen predvídateľnosť práva, ale taktiež i legitímna predvídateľnosť postupov orgánov verejnej moci v súlade s právom a zákonom stanovenými požiadavkami. Táto predvídateľnosť postupov orgánov verejnej moci je vyjadrením maxima, na základe ktorého sa možno v demokratickom právnom štáte spoľahnúť na to, že vo svojej dôvere v platné právo nikto, t. j. fyzická či právnická osoba, nebude sklamaná. Len takto predvídateľné správanie naplňa v praxi fungovanie materiálne chápaného demokratického právneho štátu a vylučuje priestor pre prípadnú svojvôľu. Obsah čl. 2 ods. 2 Ústavy SR, v zmysle ktorého štátnu moc možno uplatniť len v prípadoch, medziach a spôsobmi, ktoré stanoví zákon, nemožno totiž chápať ako voľnú úvahu štátnych orgánov, či tak učinia alebo nie, ale naopak ako povinnosť uplatňovať túto moc (zákonom stanoveným spôsobom) tam, kde je to nevyhnutné, pretože podriadenie štátnej moci v oboch týchto smeroch zvrchovanosti zákona tvorí základ právneho štátu.

19. Zásada *iura novit curia* („súd pozná právo“) neznamena len to, že súd pozná právo, ale aj to, že si je

zároveň vedomý účinkov, ktoré právo v podobe, v ktorej ho súd aplikuje, vyvoláva vo vzťahu k procesnoprávnemu alebo hmotnoprávnemu postaveniu nositeľa práva na súdnu ochranu svojich práv (napr. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 59/00 z 20. decembra 2001). Prípady, v ktorých nesprávna aplikácia jednoduchého práva všeobecným súdom má za následok porušenie základných práv a slobôd, sú tie, v ktorých táto nesprávna aplikácia jednoduchého práva je spätá s konkurenciou jednotlivých noriem tohto práva, prípadne s konkurenciou rôznych interpretačných alternatív, v ktorých sa odráža kolízia ústavných princípov, a naostatok za také možno považovať aj prípady svojvoľnej aplikácie jednoduchého práva. Pojem svojvôle možno interpretovať na prípady, keď všeobecný súd urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s právom na súdnu ochranu a princípom spravodlivosti, alebo ho urobí v inom než zákonom ustanovenom a v právnom myslení konsenzuálne akceptovanom význame či bez bližších nerozpoznateľných kritérií (I. ÚS 533/2016). Zákomom stanovená možnosť štátneho orgánu rozhodnúť voľnou úvahou nemôže znamenať ničím nelimitovanú a vecne nepreskúmateľnú svojvôľu. Takáto svojvôľa by totiž bola v rozpore s princípom právneho štátu, keďže vo svojich dôsledkoch by znamenala nepredvídateľnosť rozhodovania štátneho orgánu, a teda ústavne neprípustnú mieru právnej neistoty (II. ÚS 117/2011).

20. Podľa § 10 ods. 3 Občianskeho zákonníka súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli.

21. Podľa § 249 ods. 1 CMP ak sú dôvody na zmenu obmedzenia spôsobilosti na právne úkony alebo navrátenie spôsobilosti na právne úkony, súd rozsudkom skôr vydaný rozsudok zmení alebo zruší. Súd rozsudok zruší aj vtedy, ak zistí, že na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony neboli dôvody (§ 249 ods. 2 CMP).

22. Rozhodnutie o obmedzení spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony (s účinnosťou od 1. júla 2016 napriek úprave § 10 Občianskeho zákonníka nie je možné fyzickú osobu pozbaviť spôsobilosti na právne úkony - poznámka dovolacieho súdu) súd vydá vtedy, ak existuje niektorý zo zákonných dôvodov, teda fyzická osoba trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodná alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov, omamných prostriedkov či jedov a v dôsledku týchto osoba nie je schopná robiť niektoré, resp. žiadne právne úkony. Samotná existencia faktorov umožňujúcich obmedziť rozsah spôsobilosti konať s právnym následkom sama osebe nestačí a rozhodnutie súdu je viazané na predpoklad, že z uvedených dôvodov fyzická osoba nie je spôsobilá robiť právne úkony. Výhrada zmeny pomerov (*calusula rebus sic stantibus*) má pri rozhodovaní v statusových otázkach fyzických osôb veľmi zásadný význam práve z dôvodu, že rozhodnutím súdu sa významne mení postavenie tejto osoby ako subjektu práva. Dôvody umožňujúce zásah do spôsobilosti na právne úkony pritom súvisia so zdravotným stavom osoby a nie je možné vylúčiť jeho zmenu (v pozitívnom, ale ani v negatívnom zmysle slova). Procesný postup zmeny rozsahu obmedzenia spôsobilosti na právne úkony, ako aj jej prinavrátenie (zrušenie rozhodnutia pre „odpadnutie“ dôvodov) sa vzťahuje aj na situácie, keď už rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť.

22.1. Osobitný procesný postup upravuje zákon v prípade, ak sa neskôr preukáže, že pre vydanie rozsudku zasahujúceho do spôsobilosti na právne úkony neboli dané v čase rozhodovania (v čase vyhlásenia rozsudku) hmotnoprávne dôvody. V zásade ide o ojedinelé a výnimočné situácie, keďže konanie je ovládané vyšetrovacím princípom a možno konštatovať, že by muselo dôjsť k zlyhaniu viacerých právno-ochranných faktorov (vrátane zástupcu, ktorý koná za osobu, pochybenia znalca pri posúdení zdravotného stavu osoby a pod.). Takéto zrušenie rozsudku má tie dôsledky, že na osobu, ktorá bola obmedzená (resp. pozbavená) v spôsobilosti na právne úkony, sa hľadí, ako keby k obmedzeniu nebolo došlo.

22.2. V konkrétnom prípade je preto nevyhnutné, aby v odôvodnení rozhodnutia, ktorým sa ruší alebo mení predchádzajúce rozhodnutie o pozbavení alebo obmedzení spôsobilosti občana na právne úkony, súd náležite rozlíšil, či ide o rozhodnutie vydané na základe ustanovenia § 10 ods. 3 Občianskeho zákonníka, resp. § 249 ods. 1 CMP, t. j. také rozhodnutie, ktorým dochádza k zrušeniu alebo zmene pôvodného správneho rozhodnutia o pozbavení (obmedzení) spôsobilosti občana na právne úkony z

dôvodu zmeny pomerov, alebo o rozhodnutie podľa ustanovenia § 249 ods. 2 CMP, ktorým sa ruší pôvodné nesprávne rozhodnutie, pretože na jeho vydanie neboli podmienky.

23. V posudzovanom prípade obsah spisu dáva podklad pre záver, že odvolací súd svoje rozhodnutie odôvodnil spôsobom, ktorým založil procesnú vadu zmätočnosti v zmysle § 420 písm. f) CSP. Odvolací súd v odôvodnení okrem iného uviedol, že niekoľkými znalcami bola u posudzovaného F. H. konštatovaná mentálna retardácia ľahkého stupňa, pričom znalcom L. bolo zároveň konštatované, že nie je dôvod na akékoľvek obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Z uvedeného potom súd dospel k záveru, že právny stav založený súdnym rozhodnutím o pozbavení spôsobilosti na právne úkony nie je v súlade so stavom skutočným a nereflektuje skutočný duševný stav a schopnosti a možnosti posudzovanej osoby. Dodal, že konajúci znalec konštatoval, že posudzovaný svoj zdravotný stav len predstieral, snažil sa navodiť stav, že nie je spôsobilý na právne úkony. Podľa názoru odvolacieho súdu bolo teda dôvodné, aby zosúladiť na základe záverov aktuálneho odborného posúdenia znalca stav právny so stavom skutočným.

24. Uvedený záver odvolacieho (ale i prvoinštančného) súdu je podľa názoru dovolacieho súdu založený na arbitrárnej (svojvoľnej) aplikácii ustanovenia § 249 CMP, keď súdy dôsledne nerozlišovali medzi rozhodnutím podľa § 249 ods. 1 CMP a zrušením rozhodnutia o pozbavení spôsobilosti občana na právne úkony podľa § 249 ods. 2 CMP, pričom z odôvodnení súdov nižších inštancií nie je (bez akýchkoľvek pochybností) ani zrejme, na základe akého ustanovenia v predmetnej veci napokon rozhodli.

24.1. Súd prvej inštancie najprv v bode 12. výslovne poukazuje iba na ustanovenie § 249 ods. 1 CMP následne v ods. 14. konštatoval, že vykonaným dokazovaním dospel k záveru, že u F. H., ktorý bol pozbavený spôsobilosti na právne úkony rozsudkom Okresného súdu Lučenec, č. k. 9Ps/2/2013-125 zo dňa 15. januára 2014, ktorý nadobudol právoplatnosť dňa 16. júna 2014 v spojení s rozhodnutím Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 16CoP/33/2014-158, sú dané dôvody na zmenu obmedzenia spôsobilosti na právne úkony F. H., rodeného J. v zmysle § 249 ods. 1, 2 CMP a to navrátením spôsobilosti na právne úkony. Ďalej uviedol, že pri svojom rozhodnutí vychádzal nielen z predloženého znaleckého posudku č. 49/2020 ustanoveného znalca X.. E. L., Q., X., X. a výpovede znalca na pojednávaní dňa 7. októbra 2020 a 12. augusta 2021, ale aj zo znaleckého posudku č. 62/2018 vypracovaného znalcom X.. X. V. pre potreby trestného konania a v ňom obsiahnutých záverov, ďalších vypracovaných znaleckých posudkov a lekárskeho vyšetrení týkajúcich sa posudzovaného (znalecký posudok MUDr. X., znalecký posudok X.. W., X.. Ď., závery ošetrojúcich psychiatrov z hospitalizácie posudzovaného v Kremnici). Súd prvej inštancie poukázal najmä na závery znaleckého posudku vypracovaného X.. E. L., z ktorých vyplýva, že F. H. netrpel a ani netrpí duševnou chorobou v úzkom slova zmysle; je postihnutý ľahkou mentálnou retardáciou, ktorá je poruchou trvalou a nemožno ju liečiť, resp. zásadne terapeuticky ovplyvňovať; jeho súčasný zdravotný stav od rozhodnutia súdu o zmene spôsobilosti na právne úkony je bez podstatných zmien; je pevne zakorenený v komunite, v ktorej sa dokáže orientovať a rozhodovať aspoň v najjednoduchších životných situáciách a na opateru inej osoby priamo odkázaný nie je; s veľkou pravdepodobnosťou sa nejedná o majetného jedinca, preto neprichádzajú u neho do úvahy opatrenia súvisiace so zmenou spôsobilosti na právne úkony titulom disponovania s väčším hnutelným či nehnuteľným majetkom; je predpoklad, že ani v budúcnosti takúto možnosť mať nebude. Aj vzhľadom na uvedené napokon uzavrel, že vychádzajúc z ustanovenej diagnózy u posudzovaného, a to mentálnej retardácie ľahkého stupňa, zrušil pôvodné rozhodnutie súdu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony u posudzovaného v plnom rozsahu, nakoľko nejde o žiadnu ťažkú duševnú chorobu, resp. poruchu, ktorá by odôvodňovala obmedzenie spôsobilosti na právne úkony u F. H..

24.2. Odvolací súd po preskúmaní rozsudku súdu prvej inštancie a konania, ktoré mu predchádzalo, dospel k záveru, že po zrušení a vrátení veci súd prvej inštancie vo veci vykonal náležité dokazovanie v rozsahu potrebnom pre zistenie skutočného stavu na rozhodnutie vo veci samej a s prihliadnutím na odborné závery znaleckého posudku č. 49/2020 a doplnujúcu výpoveď a zodpovedanie otázok znalcom súd prvej inštancie dospel k správne záveru, že nie je dôvod na obmedzenie spôsobilosti na právne

úkony posudzovaného F. H. ani sčasti. Odvolací súd v odôvodnení navyiac v bode 25. poukázal na to, že znalec na pojednávaní zotrval na záveroch svojho znaleckého posudku, pričom na dotaz súdu dopĺňujúco uviedol, že podľa jeho názoru nikdy nebol dôvod na obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony posudzovaného. Vzhľadom k tomu, v akej komunite žije, je plne schopný sa v nej orientovať, vykonávať akékoľvek úkony a znalec zvýraznil, že u posudzovaného nie je dôvod na akékoľvek obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Znalec vyslovil záver, že posudzovaný je plne spôsobilý na právne úkony a nie je potreba akéhokoľvek, a to ani čiastočného obmedzovania na právne úkony. Rovnako, znalec vyslovil názor, že zdravotný stav je zo strany posudzovaného F. H. len predstieraný. Pokiaľ sa týka samotného vyšetrenia vykonávaného v spolupráci s posudzovaným, na základe jeho priebehu znalec usúdil, že konanie posudzovaného, keď odmietal so znalcom akokoľvek komunikovať (počas vyšetrenia si väčšinou pískal), bolo účelové, nebol ochotný spolupracovať, avšak po tom, čo posudzovaného a jeho reakcie na otázky súdu mal znalec možnosť sledovať v pojednávacej miestnosti, dospel k záveru, že konanie posudzovaného počas samotného znaleckého vyšetrenia bolo vedomé, pričom posudzovaný sa snažil navodiť stav, že nie je spôsobilý na právne úkony, snažil sa zmať znalecké vyšetrenie. Odvolací súd napokon po vyslovení záveru znalca, že nie je dôvod ani na čiastočné obmedzenie spôsobilosti na právne úkony u posudzovanej osoby, dospel k záveru, súd prvej inštancie rozhodol správne.

25. Podľa názoru dovolacieho súdu zdôvodnenia súdov nižších inštancií v kontexte zrušenia pôvodného rozhodnutia súdu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony u posudzovaného okrem toho, že vykazujú znaky arbitrárnosti, pôsobia najmä v prípade prvoinštančného rozsudku pomerne zmätočne a vnútorne rozporne. Ako už bolo uvedené, v prípade aplikácie ustanovenia § 249 CMP je nevyhnutné, aby z odôvodnenia rozhodnutia súdu vyčnievalo rozlíšenie, či ide o rozhodnutie vydané na základe ustanovenia § 249 ods. 1 CMP v spojení s § 10 ods. 3 Občianskeho zákonníka, alebo o rozhodnutie podľa ustanovenia § 249 ods. 2 CMP. Toto zdôvodnenie má okrem iného ten význam, že sa dotknutému účastníkovi konania poskytne procesný priestor relevantne skutkovo a právne argumentovať proti danému rozhodnutiu, čím je garantované právo na súdnu ochranu a spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Uvedená náležitosť odôvodnenia rozhodnutia o zrušení alebo zmene pôvodného rozhodnutia o pozbavení spôsobilosti posudzovaného na právne úkony však v prejednávacom prípade absentovala. Pokiaľ mali súdy v danej veci za to, že sa zmenili alebo odpadli dôvody, ktoré viedli súd v pôvodnom konaní k rozhodnutiu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony, a teda je potrebné aplikovať ustanovenie § 249 ods. 1 CMP, bolo nutné sa v odôvodnení vysporiadať s deklarovaným záverom ustanoveného znalca, že súčasný zdravotný stav posudzovaného od rozhodnutia súdu o zmene spôsobilosti na právne úkony je bez podstatných zmien, resp. že nikdy nebol dôvod na obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony posudzovaného. V prípade, že považovali za splnené podmienky pre procesný postup podľa § 249 ods. 2 CMP, bolo nevyhnutné v rámci vyhodnotenia dôkazov konfrontovať závery znaleckého dokazovania vykonaného v tomto konaní so závermi obsiahnutými v pôvodnom rozhodnutí o pozbavení spôsobilosti posudzovaného na právne úkony a vyvodiť z toho riadne odôvodnenú konklúziu. V tejto súvislosti hodno zdôrazniť, že pri hodnotení znaleckého posudku súd hodnotí presvedčivosť posudku, pokiaľ ide o jeho úplnosť vo vzťahu k zadaniu, k zásadám logického myslenia a jeho súlad s ostatnými vykonanými dôkazmi (viď aj uznesenia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7Cdo/41/2010, 4Cdo/255/2021). K vyššie naznačenému náležitému odôvodneniu rozhodnutí súdov nižších inštancií však v danej veci nedošlo. Účelom odôvodnenia rozhodnutia je pritom vysvetliť postup súdu a dôvody jeho rozhodnutia. Odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu navyše musí byť aj dostatočným podkladom pre uskutočnenie prieskumu v dovolacom konaní. Ak rozhodnutie odvolacieho súdu neobsahuje náležitosti uvedené v § 220 ods. 2 CSP v spojení s § 393 ods. 2 CSP, je nepreskúmateľné. Takéto arbitrárne rozhodnutie súdu odníma strane sporu (účastníkovi konania) možnosť uskutočňovať procesné práva a v konečnom dôsledku porušuje jej právo na spravodlivý súdny proces (čo zakladá vadu konania podľa § 431 ods. 1 CSP v spojení s § 420 písm. f) CSP), pretože jej upiera možnosť náležite skutkovo a právne argumentovať proti rozhodnutiu súdu v rámci opravných prostriedkov.

26. Dovolací súd zároveň zdôrazňuje, že prípustnosť dovolania podľa § 420 písm. f) CSP môže zakladať

arbitrárnosť právneho posúdenia, lebo podľa judikatúry ústavného súdu je požiadavka riadneho odôvodnenia rozhodnutia jedným zo základných atribútov spravodlivého procesu. Dodržiavanie povinnosti odôvodniť rozhodnutie má zaručiť transparentnosť a kontrolovateľnosť rozhodovania súdov a vylúčiť ľubovôľu, lebo len vecne správne (zákonu celkom zodpovedajúce) rozhodnutie a náležite, t. j. zákonom vyžadovaným spôsobom odôvodnené rozhodnutie napĺňa ako neoddeliteľná súčasť „stanoveného postupu“, ústavné kritériá vyplývajúce preň z ústavy a dohovoru. Z doterajšej judikatúry najvyššieho súdu vyplýva, že vo výnimočných prípadoch aj arbitrárnosť právneho posúdenia vecí súdmi nižších inštancií môže odôvodňovať prípustnosť dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP (viď rozhodnutia sp. zn. 4Cdo/5/2019, 4Cdo/6/2019, 4Cdo/250/2020).

27. Tým, že súdy nižších inštancií svojvoľne aplikovali príslušné právne normy v rozpore s ich účelom a zmyslom, porušili právo dovolateľa na súdnu ochranu a spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Z tohto dôvodu je jeho dovolanie procesne prípustné podľa § 420 písm. f) CSP a dôvodne namieta ním uvádzanú procesnú vadu zmätočnosti, pretože týmto nesprávnym procesným postupom odvolacieho súdu bolo znemožnené realizovať jemu patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

28. Ak v konaní došlo k procesnej vade zmätočnosti znemožňujúcej strane realizáciu jej procesných oprávnení, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší bez toho, aby sa zaoberal správnosťou právnych záverov, na ktorých spočíva zrušované rozhodnutie súdu (2Cdo/5/2018, 3Cdo/146/2018, 4Cdo/69/2021, 8Cdo/70/2017). Dovolací súd preto ani v tomto prípade neposudzoval dovolanie z hľadiska opodstatnenosti argumentácie v spojitosti s uplatneným dovolacím dôvodom podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP.

29. Ak je dovolanie dôvodné, dovolací súd napadnuté rozhodnutie zruší (§ 449 ods. 1 CSP). Ak dovolací súd zruší napadnuté rozhodnutie, môže podľa povahy veci vrátiť vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, zastaviť konanie, prípadne postúpiť vec orgánu, do ktorého právomoci patrí (§ 450 CSP). Keďže nápravu nemožno dosiahnuť iba zrušením rozhodnutia odvolacieho súdu, dovolací súd zrušil aj rozhodnutie súdu prvej inštancie (§ 449 ods. 2 CSP) a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 450 CSP).

30. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 CSP). Ak dovolací súd zruší rozhodnutie a ak vráti vec odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania (§ 453 ods. 3 CSP).

31. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.